

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๕

๑. กามณฺจ เอส อตุโถ เอวํ สสมาหิตะ จิตฺเตตฺติอาทินาปี สิทฺุโธเยว ๑
ปจฺมชฺฌานาทีนํ ปน อิทฺุชฺชา ภูมิปาทปทฺมุลภาวทสฺสนตฺถํ ปฺน วุตฺโต ๑
ปฺริโม จ สุตฺเตสฺส อากตฺนโย ๑ อຍံ ปฏฺิสมฺภิทายံ ๑ อิตฺิ อุกฺยตฺถ
อสมฺโมหตฺถมฺปิ ปฺน วุตฺโต ๑

ฌาณน อธิฏฺฐหนฺโตติ สุวํ เจเต อิทฺุชฺชา ภูมิปาทปทฺมุลภูเต
ชฺมเม สมฺปาเทตฺวา อภิญฺญาปาทกชฺฌานํ สสมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย สเจ สตํ
อิจฺฉติ สตํ โหมี สตํ โหมีติ ปริกมฺมํ กตฺวา ปฺน อภิญฺญาปาทกชฺฌานํ
สสมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อธิฏฺฐาติ ๑ อธิฏฺฐานจิตฺเตน สหเว สตํ โหติ ๑
สทฺสฺสาทีสุปี เอสเว นโย ๑ สเจ เอวํ น อิชฺฉติ ปฺน ปริกมฺมํ กตฺวา
ทฺุติยมฺปิ สสมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อธิฏฺฐาตพฺพํ ๑ สยฺยตฺถตฺถกถายํ หิ เอกวารํ
ทฺุวารํ สสมาปชฺชิตฺุ วุฏฺฐีตฺติ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ปาทกชฺฌานจิตฺตํ นิमितฺตารมฺมณํ
ปริกมฺมจิตฺตานํ สตารมฺมณานํ วา สทฺสฺสารมฺมณานํ วา ๑ ตานํ จ โข
วณฺณวเสน โน ปณฺณคฺติวเสน ๑ อธิฏฺฐานจิตฺตมฺปิ ตเถว สตารมฺมณํ วา
สทฺสฺสารมฺมณํ วา ๑ ตํ ปุพฺเพ วุตฺตํ อปฺปนาจิตฺตมิมิ โกตฺรภูอนนฺตรํ
เอกเมว อฺุปฺปชฺชติ รูปาวจรจตฺตถชฺฌานิกํ ๑ ยมฺปิ หิ ปฏฺิสมฺภิทายํ วุตฺตํ
ปกตฺติยา เอโก พหุํ อวชฺชติ สตํ วา สทฺสฺสํ วา สตสทฺสฺสํ วา
อวชฺชิตฺวา ฌาณน อธิฏฺฐาติ พหุโก โหมีติ พหุโก โหติ ยถาสฺมา
จุลฺลปฺนถโกติ ตตฺราปี อวชฺชตีติ ปริกมฺมวเสนเว วุตฺตํ อวชฺชิตฺวา
ฌาณน อธิฏฺฐาตีติ อภิญฺญาฌาณวเสน วุตฺตํ ตสฺมา พหุํ อวชฺชติ ตโต
เตสํ ปริกมฺมจิตฺตานํ อวसाने สสมาปชฺชติ สสมาปตฺติโต วุฏฺฐหิตฺวา ปฺน
พหุโก โหมีติ อวชฺชิตฺวา ตโต ปรี ปวตฺตานํ ตินฺณํ จตฺนุนํ วา ปุพฺพภาก-
จิตฺตานํ อนนฺตรา อฺุปฺปนฺเนน สนฺนิฏฺฐาปนวเสน อธิฏฺฐานนฺติ ลทฺธนาเมน
เอเกเนว อภิญฺญาฌาณน อธิฏฺฐาตีติ เอเวมฺคตฺถ อตุโถ ทฺุฏฺฐพฺุโพ ๑ ยํ ปน
วุตฺตํ ยถาสฺมา จุลฺลปฺนถโกติ ตํ พหุชฺชาภาวสฺส กายสฺสกฺขิตฺสสนตฺถํ วุตฺตํ ๑
ตํ ปน วตฺถุณา ทีเปตพฺพํ ๑

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๘

แปล มครเป็นไทย

๑. ก็ความข้อนี้ สำเร็จเรียบร้อยแล้ว แม้ด้วยพระบาลีว่า **เอวํ สสมาหิตจิตฺเต** ดังนี้เป็นต้นโดยแท้ ๆ ถึงกระนั้น ท่านก็กล่าวไว้อีก เพื่อแสดงว่าปฐมฌานเป็นต้น เป็นกุมิ เป็นบาท เป็นบทและเป็นมูลแห่งฤทธิ์ ๆ หนึ่ง นับก่อนเป็นนัยที่มาในพระสูตรทั้งหลาย ๆ นัยนี้มาในคัมภีร์ปฏิสัมภิตา ๆ ท่านกล่าวความข้อนี้ไว้อีก เพื่อไม่หลงในนัยทั้งสอง ด้วยประการฉะนี้ ๆ

สองบทว่า **ฌาเณน อธิญฺจหนฺโต** มีอธิบายว่า ก็พระโยคาวจรนี้ นั้นบำเพ็ญธรรมอันเป็นกุมิเป็นบาทเป็นบทและเป็นมูลแห่งฤทธิ์เหล่านี้ ให้ถึงพร้อมแล้ว เข้าฌานอันเป็นบาทแห่งอภิญา ออกแล้ว หากเธอต้องการจะเนรมิตตนเองให้เป็นคน ๑๐๐ คน ก็บริกรรมว่า **สตํ โหมิ สตํ โหมิ** (เราจงเป็นคน ๑๐๐ คน เราจงเป็นคน ๑๐๐ คน) แล้วเข้าฌานอันเป็นบาทแห่งอภิญาอีก ออกแล้วจึงอธิษฐาน ๆ เธอขอมเป็นคน ๑๐๐ คนพร้อมกับจิตอธิษฐานทันที ๆ นัยแม้นใน (การอธิษฐานให้เป็นคน) ๑,๐๐๐ คน เป็นต้น ก็ดุจเดียวกันนี้ ๆ ถ้าอย่างนี้แล้วการอธิษฐานยังไม่สำเร็จ พระโยคาวจรพึงบริกรรมใหม่แล้ว เข้าฌานเป็นวาระที่ ๒ ออกแล้วจึงอธิษฐานเกิด ๆ เพราะในอรรถกถาสังยุตตนิคาย ท่านกล่าวไว้ว่า จะเข้าครั้งเดียวหรือสองครั้ง ก็ใช้ได้ ๆ ในการอธิษฐานนั้น จิตในฌานอันเป็นบาท มี (ปฏิภาค) นิमितเป็นอารมณ์ จิตในบริกรรมมีคนจำนวน ๑๐๐ คนเป็นอารมณ์ หรือมีคนจำนวน ๑,๐๐๐ คนเป็นอารมณ์ก็ได้ ๆ ก็แต่อารมณ์เหล่านั้นแล เป็นด้วยอำนาจวาระ (เพศที่นี้กำหนดขึ้น) มิใช่ด้วยอำนาจบัญญัติ ๆ แม้จิตอธิษฐาน ก็อย่างนั้นเหมือนกัน คือ มีคนจำนวน ๑๐๐ คนเป็นอารมณ์ก็ได้ หรือมีคนจำนวน ๑,๐๐๐ คนเป็นอารมณ์ก็ได้ ๆ อธิษฐานจิตนั้น เป็นจิตสัมปยุตด้วยรูปาวจรจตุตถฌาน เกิดขึ้นดวงเดียวเท่านั้น ต่อจากโคตรภูญาณ คุณอุปปนาจิตที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ แท้จริง แม้คำใดที่พระสารีบุตรกล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิตาว่า ตามปกติ พระโยคาวจรเป็นคน

คนเดียว แต่นึกให้เป็นคนจำนวนมาก คือ ๑๐๐ คนก็ดี ๑,๐๐๐ คนก็ดี ๑๐๐,๐๐๐ คนก็ดี ครั้นนึกแล้วก็อธิษฐานด้วยญาณว่า พุทฺโถ โหมิ (เราจงเป็นคนจำนวนมาก) เชื่อย่อมกลายเป็นคนจำนวนมากคนได้ เหมือนอย่างท่านพระจูฬปันถก ฉะนั้น ดังนี้ แม้ในคำนั้น คำว่า อวชฺชติ ท่านกล่าวไว้ด้วยสามารถเป็นบริกรรม นั้นแล คำว่า อวชฺชิตฺวา ภาณน อธิฏฺฐาติ ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจแห่งญาณ ในอภิญญา เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงเห็นเนื้อความในคำว่า ภาณน อธิฏฺฐนฺโต นั้นว่า พระโยคาวจร นึกให้เป็นคนจำนวนมาก ต่อแต่นั้นเข้าสมาบัติในที่สุด แห่งบริกรรมจิตเหล่านั้น ออกจากสมาบัติแล้วนึกอีกว่า เราจงเป็นคน จำนวนมาก แล้วอธิษฐานด้วยญาณในอภิญญาอันเป็นญาณดวงเดียวเกิดขึ้น ในลำดับแห่งจิตที่เป็นบูรพภาค ๓ หรือ ๔ ดวงที่เป็นไปต่อแต่นั้น ซึ่งได้นามว่า อธิษฐาน ด้วยอำนาจเป็นเหตุให้สำเร็จ ดังนี้ ฯ ส่วนคำที่ว่า เหมือนอย่างท่าน พระจูฬปันถก ฉะนั้น ท่านกล่าวเพื่อแสดงกายสักขี (ประจักษ์พยาน) แห่งพหูสาภาพ (การอธิษฐานให้เป็นคนจำนวนมากคน) ฯ ก็คำนั้น ควรแสดง ด้วยเรื่อง ฯ

๒. ในเรื่องพระจูฬปันถกนั้น ภิกษุจำนวนมากที่ท่านเนรมิตขึ้น มีรูปร่างเช่นเดียวกับพระจูฬปันถกผู้มีฤทธิ์นั่นเอง เพราะท่านเนรมิตขึ้น ไม่กำหนด (ให้มีอาการต่างกัน) ฯ ท่านผู้มีฤทธิ์ทำกิจใดๆ ในอิริยาบถมีขึ้น และนั่งเป็นต้นก็ดี ในอาการมีพูดและนั่งเป็นต้นก็ดี ภิกษุเนรมิตเหล่านั้นก็ทำ กิริยานั้นๆ เหมือนกัน ฯ ก็ถ้าท่านผู้มีฤทธิ์ต้องการทำภิกษุเนรมิตทั้งหลาย ให้มีเพศต่าง ๆ กัน คือกลางพวกอยู่ในปฐมวัย ลางพวกอยู่ในมัชฌิมวัย ลางพวก อยู่ในปัจฉิมวัย อนึ่งลางพวกมีผมยาว ลางพวกมีศีรษะโล้นครึ่งหนึ่ง ลางพวก มีผมหงอกประปราย ลางพวกมีจิวรัสแดงครึ่งหนึ่ง ลางพวกมีจิวรัสเหลืองล้วน กำลังทำกิจต่าง ๆ มีสวดตามบทบาลี กล่าวอธิบายธรรม สวดคาถาโดยทำนอง ถามปัญหา ตอบปัญหา ระเบียบมาตรฐาน เย็บจีวร และซักจีวร เป็นต้น หรือต้องการ ทำภิกษุเนรมิตทั้งหลายให้มีหลายอย่างต่างประการอื่นๆ อีกก็ดี ท่านผู้มีฤทธิ์ นั้น นอกจากมานอันเป็นบาทแล้ว พึงทำบริกรรมโดยนัยว่า ขอภิกษุจำนวน

เท่านั้น จึงเป็นคนชั้นปฐมวัย ดังนี้เป็นต้นแล้วเข้ามาอีก ออกแล้วจึงอธิษฐาน ฯ
 พร้อมกับจิตอธิษฐาน ภิกษุเนรมิตเหล่านั้น ย่อมเป็นดังที่ผู้มีฤทธิ์ปรารถนา
 ทุก ๆ อย่างทันที ฯ ในคำว่า พุทธาปี หุตวา เอโก โหติ เป็นต้น (แม้มากคน
 ก็กลับเป็นคนเดียวได้) ก็มีนัยนี้ ฯ

ในคำว่า อวิภาวํ ติโรภาวํ นี้ บัณฑิตพึงทราบความนี้ว่า อวิภาวํ กโรติ
 ติโรภาวํ กโรติ ฯ แท้จริงพระสารีบุตรหมายเอาอวิภาวะและติโรภาวะนี้แล
 กล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทาวา บทว่า อวิภาวํ ความว่า เป็นสิ่งที่อะไร ๆ
 มิได้กั้นไว้ เป็นสิ่งไม่ถูกก้ำบัง เป็นสิ่งเปิดเผย เป็นสิ่งปรากฏ บทว่า
 ติโรภาวํ ความว่า เป็นสิ่งที่อะไร ๆ กั้นไว้ เป็นสิ่งก้ำบัง เป็นสิ่งถูกปิด
 เป็นสิ่งถูกครอบไว้ ดังนี้ ฯ ในปาฎิหารีย์ ๒ อย่างนั้น ภิกษุผู้มีฤทธิ์นี้ ต้องการทำ
 อวิภาวปาฎิหารีย์ ย่อมทำที่มีดให้สว่างบ้าง ทำสิ่งถูกก้ำบังให้เปิดเผยบ้าง
 ทำสิ่งไม่อยู่ในคลองจักษุให้อยู่ในคลองจักษุบ้าง ฯ ทำอย่างไร ? ก็ภิกษุนี้
 ต้องการทำตนเองหรือคนอื่นก็ตาม โดยประการที่แม้ถูกบางสิ่งก้ำบังไว้
 หรือแม้ยืนอยู่ในที่ไกล ก็ปรากฏได้ ออกจากฉานที่เป็นบาทแล้ว นึกห่วง
 บริกรรมไปว่า ที่มีดนี้จึงกลายเป็นสว่าง ที่ถูกก้ำบังนี้ จึงเปิดเผย หรือสิ่งที่ไม่อยู่
 ในคลองจักษุนี้ จึงอยู่ในคลองจักษุ แล้วอธิษฐานตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล ฯ
 พร้อมกับจิตอธิษฐาน ทุกอย่างก็จะเป็นตามที่อธิษฐานทันที ฯ คนอื่น ๆ แม้อยู่
 ในที่ไกล ก็มองเห็นได้ ฯ ฝ่ายตนเอง ต้องการจะเห็น ก็เห็นได้ ฯ